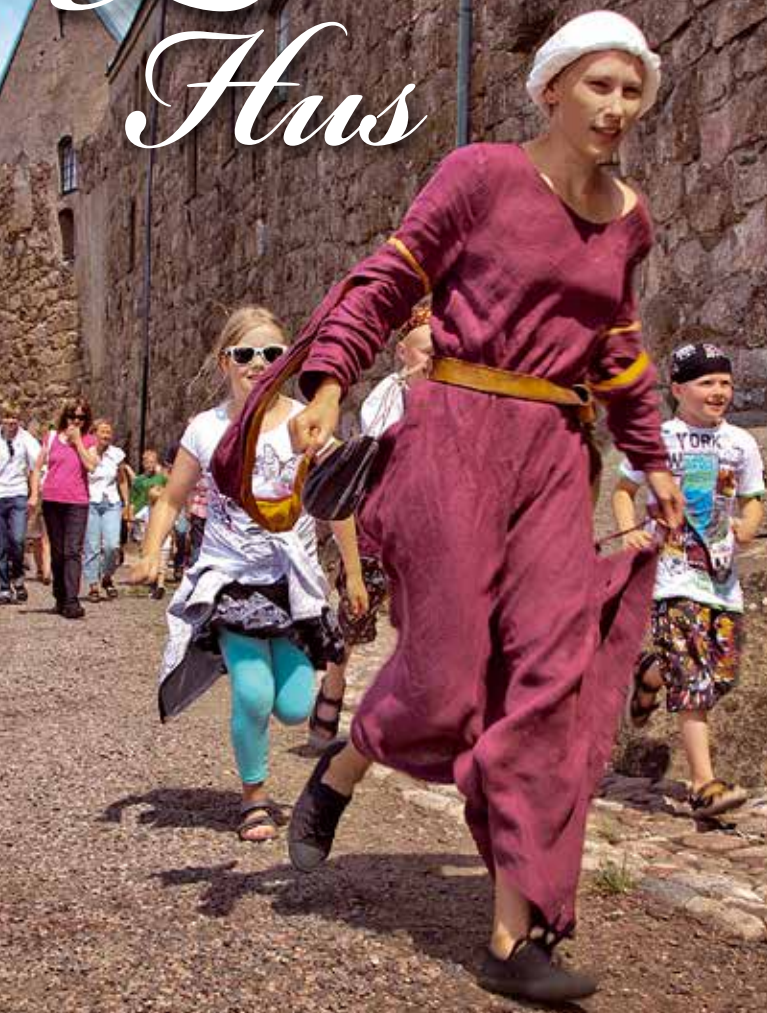

Levande Hus

GUIDE HALLÄNDSKA BYGGNADSMINNEN

KUNGSBACKA

1. Wea Kaptensgård
2. Särö kyrka
3. Vallda metodistkapell
4. Stolpboden på Särö
5. Mårtagårdens kulturreservat
6. Knappegården
7. Nidingens fyrplats
8. Riksdagsmannagården i Axtorp
9. Äskhults by
10. Tjölöholms slott

HALMSTAD

27. Mostorps gård
28. Särö kvarn
29. Wapnö slott
30. Tylöns fyrplats
31. Bruno Mathssons sommarhus
32. Brokorpargården
33. Kirsten Munks hus
34. fd Televerket i Halmstad
35. Halmstads slott
36. Norre Port
37. Biografen Röda kvarn

HYLTE

38. Rydöbruks missionshus
39. Slätterys byskola
40. Brunnsbacka sågkvarn

LAHOLM

41. Bollaltebygget
42. Västralt 2:10, "Lottens"
43. Vippentorpet
44. Hausknechtska huset
45. Bögh-Anderssens villa
46. Skottorps slott
47. Wallens slott
48. Backstugan i Fladalt

VARBERG

11. Åkrabergs ladugård
12. Sunvära kvarn
13. Åsklosters kungsgård
14. Lindhofs kungsgård
15. Varbergs teater
16. Societetshuset i Varberg
17. Varbergs fästning
18. Grimetons radiostation
19. Båtsmanstorpet nr 152 Hallmans
20. Grunnarp 3:12
21. Långanskogen
22. Hägareds gård

FALKENBERG

23. Borgen Hällerup
24. Tullbron i Falkenberg
25. Olofsbo hembygdsgård, "Staffens"
26. Falkenbergs stadshus

Karta: Willy Lindström/Tacknagalen

Bronsplaketten ser man bara på
"synnerligen märkliga byggnader"
för närvarande 48 st i Hallands län.

Halland är ett mångskiftande län.

Naturen skiftar från klippkusten i norr till sandstränderna i söder, från slätten i väster till skogsbygden i öster. Skiftningarna speglas även i kulturmiljöerna med olika byggnadstraditioner i norr och söder. I de östligaste delarna berikas vi av den småländska bebyggelsetraditionen.

Hallands byggnadsminnen ska spegla det mångfaldiga och skiftande kulturarv som byggnader och kulturmiljöer utgör. Olika tidsperioder, uttryck för skilda sociala och ekonomiska förutsättningar och olika grupper i samhället ska speglas i urvalet. Det är en ständigt pågående process, där vi försöker att vidga berättelserna och fylla på med byggnader och miljöer som hittills inte skyddats.

Att vårda och förvalta ett byggnadsminne är ett mycket långsiktigt åtagande. Vi vill rikta ett varmt Tack till alla ägare och förvaltare av länets byggnadsminnen för de stora insatser de gör för att bevara, vårda och utveckla dessa viktiga pusselbitar i länets historia. Tack även till länets Byggnadsminnesförening, som gör viktiga insatser för att sprida information och kunskap. Slutligen vill vi tacka de företag och organisationer som sponsrat broschyren samt Region Halland för välkommet bidrag.

Många av Hallands byggnadsminnen är öppna och tillgängliga besöksmål, fyllda av aktiviteter och spännande att besöka för olika åldrar. Några är privata bostäder och inte möjliga att besöka. Istället finns där en informations-skyt som berättar om byggnaden och miljön.

Varmt välkommen att ta del av
Hallands byggnadsminnen!

Hans Bergfast

Länsantikvarie

Judy Larsen

Ordförande i Föreningen
Byggnadsminnen i Hallands län

Billdal

Lindås

Högås

Brattås

Kullavik

158

Sandsjöbacka naturreservat

Hagryd-Dala

Särö

Släp

Kyrkobyn

Stallviken

Sandö

Fågelsk.omr.

Vallda

Backa

Kungs

Lerkil

Halla

Onsala

Buerås

Västra Hagen

Onsala Sandö

Onsala

Kungshäls-fjorden

Bassås

6

Gottskär

Räo

5

Röda holme

Öckerö

Sonnerbergen

Söder-Sonnerbergens naturreservat

Skallagräs

Malön

Hällsunds-udde

Ölmanäs

Åsa

Vassbäck

Frilleså

Rågelun

Vendelsö

Nidingen

KUNGSBACKA

- 1 Wea Kaptensgård
- 2 Särö kyrka
- 3 Vallda metodistkapell
- 4 Stolpboden på Särö
- 5 Mårtagårdens kulturresevat
- 6 Knappegården
- 7 Nidingens fyrplats
- 8 Riksdagsmannagården i Axtorp
- 9 Äskhults by
- 10 Tjolöholms slott

9

8

1

Wea kaptensgård

Wea gård har bebotts av både adel och bönder sedan 1200-talet. Nuvarande huvudbyggnad uppfördes 1813 i en sparsmakad och symmetrisk sengustaviansk stil. Huset vittnar om det välstånd som "bondeseglationen", dvs. sjöfart vid sidan av jordbruket, skapade i norra Halland under 1700-talet. Wea kaptensgård är idag byggnadsminne och används som privatbostad.

2

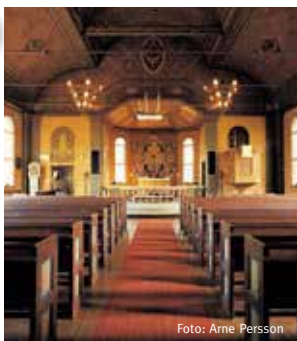

Foto: Arne Persson

Särö kyrka

Tillkom på privat initiativ i en tid då Särö var en rikskänd bad- och kurort. Invigd 1922 i närvaro av Kung Gustaf V. Konungen var en flitig kyrkobesökare och kyrkan betraktas som "Kung Gustav V:s sommarkyrka". Kyrkan drivs genom ideellt arbete av Särö Kyrkostiftelse som ansvarar för dess drift och underhåll.

Adress: Stallbacken 1, Särö. Tel: 0703-15 06 40.

Hemsida: www.sarokyrka.se e-post: post@sarokyrka.se

3

Vallda metodistkapell

Frikyrkorörelsen i Sverige föddes på Västkusten, nära Vallda. Här grundade baptisterna 1848 Sveriges första frikyrkoförsamling. Vallda metodistförsamling, en av Sveriges äldsta, byggde kapellet 1872. Det är nära nog i ursprungligt skick, både in- och utvändigt.

Kontakt: Lennart Lindblom

Tel: 031-933222. Kapellet ligger i Lunna cirka 3 km söder om Vallda kyrkby.

Foto: Arne Persson

— Särö golfbana —

I mitten av 1890-talet tog kammarherre James Keiller J:r initiativet till att spela golf på Särö men verksamheten lades ner 1904. 1981 återstartade Särö Golf Club bland annat för att bevara den gamla kulturmiljön. I den anrika badortsmiljön ligger klubbhusområdet från 1850-talet.

Klubben har två golfbanor, en parkbana och en openbana. Parkbanan ligger centralt på ön i anslutning till de gamla tennisbanorna och är en av Sveriges bästa korthålsbanor. Openbanan som ligger på fastlandsidan går från Stallviken upp i skogen och tillbaka. Längst upp får man en fantastisk utsikt över Särön och kustbandet.

Reception/kansli 031-937750 www.sarogolfklubb.se (Stolpboden)

Stolpboden på Särö 4

Uppfördes 1775 som sädesmagasin i tre våningar åt Särö säteri. Stolparna under boden avslutas med varsin flat sten som hindrade möss och råttor att nå den begärliga säden. 1927 brann badrestaurangen, f d säteriet, ner till grunden. Stolpboden räddades men spåren efter elden syns ännu på norrgaveln. Idag ägs byggnaden av Särö golfklubb och används för tillfälliga utställningar.

Stallbacken 1, 429 43 Särö
Telefon: 031 93 77 50
e-post: kansli@sarogc.se

5 Mårtagårdens kulturresevat i

Knut och Tora Larssons Stiftelse Mårta-gården har till uppgift att som kulturminne bevara och vårda Mårtagården i Onsala socken för att ge kommande släkten en bild av den gamla sjökaptensbebyggelsen i dessa bygder. Sedan 2003 är Mårtagården och Apelhögen med omgivande marker kulturresevat.

Under sommarmånaderna anordnas visningar av gården samt föredrag och underhållningsprogram på söndagar. Skolorna på Onsala besöker årligen gården som en del i hembygdsundervisningen. Enskilda visningar kan bokas.

Kontaktpersoner: Ulla-Britt Swenson 0300-61890,
Sten och Lena Eriksson 0300-61097,
Kaj Dannberg 0300-61061.
www.martagarden.se

Knappegården

6

Kaptensgården Knappegården är en av de äldsta och mest välbevarade byggnaderna på Onsalahalvön. Planlösning och inredning i den äldsta delen av mangårdsbygganden är närmast intakt sedan uppförandet ca 1754. Gården representerar också den för norra Halland typiska och länge livsviktiga kombinationen av jordbruk med husbehovsfiske och sjöfart/handel.

Foto: Arne Persson

Nidingens fyrplats

7

Nidingen är Sveriges första fyrplats med rötter i 1620-talet och anses vara världens första dubbelfyr. De kompakta gråstensfyrarna byggdes 1834 och är identiska. Båda är lika välbevarade och har inte förändrats bortsett från att fyrutrustningen demonterats. Sedan 1946 varnar en ny fyr för Nidingens lömska undervattensgrund där hundratals fartyg förlist under seklerna.

www.sfv.se

Foto: Arne Persson

Foto: Arne Persson

Riksdagsmannagården i Axtorp har anor från 1600-talet, men de nuvarande byggnaderna är i sina äldsta delar från 1836. De byggdes upp efter en brand, som ödelade hela Axtorps by samma år. På 1800-talet ansågs gården vara en av socknens främsta. Gården har genom ingifte bebotts av riksdagsmannen Aron Christoffer Gunnarsson (1855-1944).

Inte minst interiören är välbevarad. Ibland levandegör man miljön genom att spela upp en dramatisering av riksdagsmannens händelserika liv.

Förlanda hembygdsgille
Kjell-Åke Rinnarv 0300-54 23 92

I Äskhults by kan man förflytta sig bakåt i historien, och uppleva tiden före den agrara revolutionen. Följ den gamla fägatan upp till de fyra gårdarna Bengts, Derras, Jönsas och Göttas. Byggnaderna är omålade och ligger tätt kring det lilla bytorget. De flyttades aldrig ut under 1800-talets stora skiftesreformer, utan kunde ligga kvar på sina ursprungliga platser. Hela Äskhults by är skyddad som kulturresevat sedan år 2004.

Markerna i byn restaureras efter en storskifteskarta från år 1825. Under sommarsäsongen finns lantraser som åsbohöns, bökande Linderödssvin samt fjällkor som betar på de lieslagna ängarna. Bonden brukar åkrar med häst och gamla redskap.

I de återskapade kålgårdarna växer gammaldags grödor. På vår skördefest i september kan man provsmaka gulerötter, rovor, gråärter och flera sorters potatis från Jonas Alströmers tid.

Byn öppnar 1 maj för besökare, men man kan promenera i landskapet året om. Det finns fyra olika kulturstigar i området varav en längre på 6 km. Självguidande broschyr finns på parkeringsplatsen nedanför byn samt på Kungsbacka turistbyrå.

Under säsongen erbjuds guideturer och arrangemang som folkmusik och spelmansstämma, midsommarfirande, teater, skördefest, temadagar och ett julöppet hus. Veckorna 26-33 finns barnverksamhet två gånger per vecka, och barnen kan klä sig tidsenligt och prova olika sorters slöjd, kärna smör, mata grisarna eller lyssna på sägner om skogens väsen mm.

Foto: Britta Nyström

Kaffestugan serverar bröd och kakor bakade efter gamla recept ifrån socknen. Sallad och rädisor plockas ifrån kålgårdarna. Öppettider är helger vår och höst, samt dagligen under högsäsong. Gruppbokning för guidning och fika, se info nedan.

Byn ägs av Västkuststiftelsen och Kungsbacka kommun står för den publika verksamheten.

Äskhults by. Äskhultsvägen 70, 439 75 Fjärås

Tel byn 1/6-31/8: 0300-54 21 59

Övrig del av året: 0300-834760

e-post: askhultsby@kungsbacka.se

www.askhultsby.se

Västkuststiftelsen

Västkuststiftelsens uppdrag är att bevara och vårda västsvensk natur och stimulera friluftslivet. Stiftelsen arbetar för att värdefull natur skyddas som naturreservat och äger drygt 3 800 hektar mark. Västkuststiftelsen är också naturvårdsförvaltare för närmare 230 naturreservat, sammanlagt ca 38 000 hektar mark.

Här finns områden vars främsta syfte är att skydda hotade arter, men också områden för friluftsliv där natur och människa möts och insikten föds att naturen behöver värnas.

Friluftslivet är viktigt för folkhälsan. Genom guidade vandringar i naturreservaten skapar vi många tillfällen att uppleva natur – en organiserad naturpromenad kan vara första kontakten med ett område som senare besöks på egen hand.

Bakom Väst kuststiftelsen
står Västra Götalandsre-
gionen, Region Halland
och Göteborgsregionens
kommunalförbund.

www.vastkuststiftelsen.se

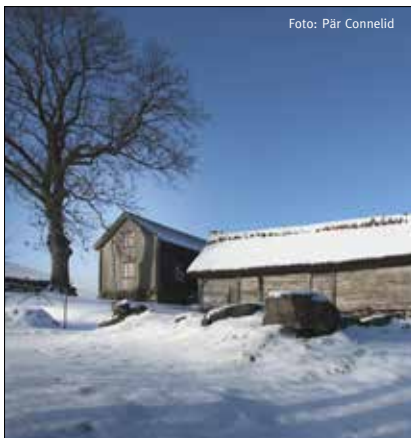

Foto: Pär Connelid

Foto: Bergslagsbild AB

Tjolöholms Slott är Nordens främsta Arts and Crafts-anläggning, belägen på en vidsträckt halvö vid Västkusten, fyra mil söder om Göteborg. Det påkostade slottet ritades i Tudorstil av arkitekten Lars Israel Wahlman och stod klart 1904. Tjolöholm är en exceptionell slottsmiljö, inte minst därför att Wahlman ensam har stått för i stort sett hela gestaltningen – till synes helt utan ekonomiska begränsningar. Slottets välbevarade inredning, delvis från Liberty & Co i London, bjuder på brittisk ”comfort” samt för sin tid toppmoderna bekvämligheter såsom t ex rundspolande duschar och en av Sveriges allra första dammsugare med en vikt på ett ton.

I slottsträdgården återskapas forna dagars blomsterprakt utifrån arkitekt Wahlmans ritningar när nya rabatter och planteringar successivt tas fram. Närmast slottet är trädgården stram

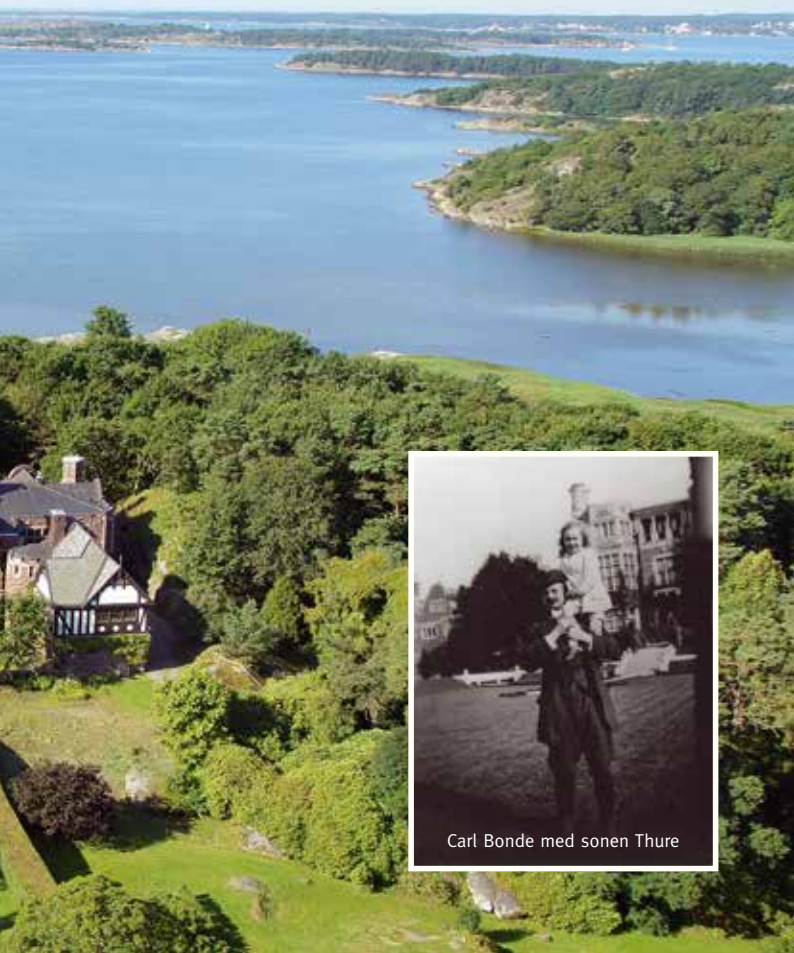
och tuktad för att sedan gradvis anpassa sig till det omgivande landskapet. Slottet ser ut att växa upp ur berget!

Godset består förutom slottet även av en slottskyrka i skotsk stil och en idyllisk allmogeby. Museistugan Hemtrefnaden visar hur man tänkte sig att arbetarna på godset skulle bo.

I den nationalromantiska Storstugan från 1904 erbjuds mat- och kaffeservering. I Allmogebyn och Grindstugan finns möjlighet att övernatta i kulturhistorisk miljö. Nedanför slottet finns en välbesökt badplats, med ett lekskepp för barn.

Slottsträdgården, slottsparken och den naturskyddade halvön är tillgängliga för besökare under hela året. Slottet och Storstugan är öppna helger under hela året, varje dag sommartid.

Tjolöholms Slott, 439 74 Fjärås
Växel 0300-40 46 00.
www.tjoloholm.se

Carl Bonde med sonen Thure

12

11

13

14

15

17

16

VARBERG

11. Åkrabergs ladugård
12. Sunvåra kvarn
13. Åsklosters kungsgård
14. Lindhovs kungsgård
15. Varbergs teater
16. Societetshuset i Varberg
17. Varbergs fästning
18. Grimetons radiostation
19. Båtsmanstorpet nr 152, "Hallmans"
20. Grunnarp 3:12
21. Långanskogen
22. Hägareds gård

11 Åkrabergs ladugård

Åkrabergs ladugård i Värö socken blev 1963 Hallands första byggnadsminne. Ladugården är från mitten av 1730-talet. Den har tre längor byggda i skiftesverksteknik kring en gårdsplan med brunn och vårdträd. Halm-taket vilar på så kallade mesulor, dvs stolpar med y-formig topp.

www.hembygd.se/varo-stravalla/sevardheter/hjortas/

12 Sunvära kvarn

Sunvära kvarn flyttades på 1890-talet till Sunvära och återuppbyggdes på grunden efter en äldre kvarn från 1866. Kvarntypen är en så kallad holländare med vridbar hätta som följer vinden. Den är nära nog i samma skick som när siste mjölnaren lämnade den runt 1950.

Foto: Arne Persson

Värö Strävalla hembygdsförening äger kvarnen sedan 1973.

www.hembygd.se/varo-stravalla/sevardheter/kvarnmuseet-sunvara-kvarn

Foto: Arne Persson

Foto: Arne Persson

Kungsgården är belägen på platsen för ett cistercienserklöster, anlagt i slutet av 1100-talet. Corps-de-logiet uppfördes 1806-07 efter typritningar av arkitekten Carl Hårleman. Den vitputsade fasaden är symmetriskt uppbyggd med ett tunt kvaderverk i mittpartiet. Två rödmålade flygelbyggnader i trä från mitten av 1800-talet ramar in gårdsplanen.

Foto: Arne Persson

Kungsgården ligger på platsen för den medeltida staden Ny Varberg. Sedan staden övergivits 1612 gav Christian 4 order om att istället anlägga en ladugård på platsen. Mangårdsbyggnaden är uppförd 1838 med

fasader av ljusmålad träpanel. De två flygelbyggnaderna uppfördes 1806. Ovanligt nog är ladugården av sten äldre än huvudbyggnaden.

Den uppfördes i slutet av 1700-talet. Den stora hissloggen från 1930-talet syns långväga i det öppna landskapet.

Foto: Arne Persson

Varbergs teater invigdes den 17 juli 1895. Byggnaden ritades av arkitekten Lars Kellman (1857-1924), som var mycket verksam i västra Sverige. Teatern är uppförd i holländsk nyrenässans av rött och gult tegel med putsade dekorativa element. Bottenvåningen är rusticerad och ovanför huvudentrén sitter teatermasker omslingrade av vindruvsrankor med fruktklasar. Huvudfasaden betonas av en risalit, krönt av en fronton. I tympanonen återfinns en kartusch med årtal och rikliga utsmyckningar.

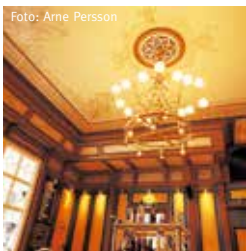
Teatersalongen är byggnadens mest dekorerade och påkostade utrymme. Taket är målat i barockstil och mycket rikt ornerat med bl a musikemblem, blommor, snäckor och teatermasker. På proseniet återfinns Varbergs vapen. Dekoren har även inslag av jugendstil. Mitt i taket hänger en ursprunglig elektrisk takkrona från firma Leja, Stockholm.

I salongen är även originalridån samt rikt dekorerade läktarbarriärer och scenomfattningar bevarade. Ridån i purpurrött och guld är målad av dekorationsmålaren Carl Grabow (1847-1922). Denne på sin tid välkände teaterdekoratör var utbildad vid Konstakademien i Stockholm och hos bröderna Gropius i Berlin.

Även teaterns övre foajé är försedd med välbevarade takmålningar. Teatern försågs redan från början med sådana moderniteter som elektriskt ljus och värmeledning. Teatern restaurerades 1979-80 med utgångspunkt från att de kulturhistoriska värdena i bl a salongen och övre foajén skulle bibehållas.

www.varberg.se

Societetshuset i Varberg från 1886 är ett av Väst kustens finaste och bäst bevarade. Göteborgsarkitekten Adrian Crispin Peterson har gett byggnaden en tidstypisk, ”morisk” – spansk-arabisk – framtoning. Men den exotiskt inspirerade snickarglädjen är prefabricerad i Borås och fraktad med

järnväg till Varberg. ”Societeten” ligger i parken med samma namn och var centrum för sällskapslivet på den allt populärare kurorten Varberg. Parken var då inhägnad och man var tvungen att betala entréavgift, 10 öre. Här erbjöds det mesta en sommar-gäst kunde önska sig: mat, musikunderhållning, dans och andra nöjen. Det fanns lekplats för barnen, kägelbana och, en trappa upp i Societetshuset, gymnastiksal.

Än idag är Societetshuset med omgivande park en självklar del av nöjeslivet i Varberg, för såväl turisten som för varbergsbon.

I huset finns numera café, restaurang, pub, diskotek och

nattklubb. Från utomhusscenen hörs parkmusik om sommarkvällarna. Här finns också lekplats, tennis- och mini-golfbanor. Man kan också bara njuta av en picknick i gröngräset under de svalkande träden.

Varbergs fästning har en lång och skiftande historia. Genom århundradena har området ömsom tillhört Danmark, ömsom Sverige, och ibland Norge.

Och det vi idag kallar Varbergs fästning har varit både borg, kungligt slott, fästning och fängelse.

Sedan snart 100 år finns här ett museum som levandegör regionens och platsens historia.

Från början var berget – Wardberget – ett vaktberg där man tände eldar för att signalera annalkande fara. År 1287 påbörjade greve Jakob Nielsen bygget av en borg uppe på klippan. Halland tillhörde då Danmark. Borgen byggdes i sten och var ovanligt stor för sin tid. Bland annat Norra längan härrör från denna tid. Perioden 1287-1365 var orolig och Halland bytte rike hela tretton gånger.

Perioden 1563-1718 präglades också av krig och oroligheter. Efterhand som kanonerna utvecklades räckte försvarskonstruktionen inte till. Därför utvidgades borgen till en fästning med höga stenkäddade jordvallar, bastioner och vallgrav som stod klar 1618. Genom freden i Brömsebro 1645 blev Halland svenskt och Varbergs fästning ett viktigt värn mot danska försök att återta Skånelandskapen. Några direkta strider stod dock aldrig här och fästningen fick med tiden nya, fredliga funktioner.

Andra halvan av 1800-talet kan kallas fängelseepoken. Som mest fanns här 400-500 fångar samtidigt. Cellfängelset uppfördes 1856 och var i bruk längst, fram till 1930-talet. Det är idag vandrarhem.

Bockstensmannen.

Hallands kulturhistoriska museum

Sedan nästan 100 år finns ett museum på fästningen – idag heter det Hallands kulturhistoriska museum. Vid ombyggnaden 2012-2014 skapades ett modernt och tillgängligt museum med välkomnande entré från borggården, hiss mellan utställningsplanen och ett kafé.

Hallands kulturhistoriska museum berättar fästningens och regionens historia genom föremål, konst och arkivmaterial. Historien levandegörs genom visningar, utställningar, program och filmer. Museets mest kända fynd är Bockstensmannen: ett medeltida skelett med otroligt välbevarad klädedräkt. På museet har han sin egen utställning – möt honom in på bara skinnet.

Samtliga foton: Charlotta Sandelin/Hallands kulturhistoriska museum

Öppet året runt.

Se www.museumhalland.se för aktuella utställningar, program och öppettider.

Vägbeskrivning: Kör mot Varberg, följ skyltning mot Fästningen

Adress: Hallands kulturhistoriska museum,
Varbergs fästning, 432 44 Varberg

Tel 0340-828 30

Grimetons Radiostation – ett världsarv med global räckvidd! ☕ 🏠

För emigranter i det förlovade landet. Stater emellan.
Till fartyg på världens hav. I ett arbete för fred.
Sedan 1924 har Grimeton Radiostation skapat
kontakter, världen över.

Många var de svenskar som emigrerade till Amerika i hopp om ett bättre liv. Ovissheten om att någonsin se eller höra av sina nära och kära igen var stor. Efter Första Världskrigets slut ansåg Sveriges riksdag, efter starka påtryckningar av emigranterna, att landet behövde en egen radiostation för att kunna kommunicera med Amerika. Stationen skulle vara oberoende andra länders kommunikationslänkar och man såg framför sig hur stationen i

framtiden kopplades samman med resten av världen i ett jättelikt nätverk. Den absolut senaste tekniken valdes och 1924 kunde Sverige för första gången, från den lilla byn Grimeton i Halland skicka trådlösa meddelanden till New York. Under de närmaste åren kom radiostationen att bli länken mellan Sverige och Amerika, kontakterna blev fler och avstånden kortare.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

World Heritage
Grimeton Radio Station

Teknikutvecklingen var dock snabb, den moderna anläggningen blev snart omodern och det världsomspännande nätverket uteblev. Ny teknik som var betydligt billigare och säkrare tog över mer och mer både i Grimeton men även på andra ställen i Sverige. Dock kunde den gamla sändaren i Grimeton, som lång-

Foto: Magnus Nylén

Oskar Svensson och Ivar Ohlsson ingick i arbetstyrkan som underhöll radiostationens sex antenntorn.

Detalj av alternatorn.

Foto: World Heritage Grimeton

Den unika alternatorn från 1924 används än idag för att alstra långa vågor från Grimeton världen runt. Foto: Arne Persson

vågssändare en sak som de moderna kortvågssändarna inte kunde. Den kunde skicka signaler ner under vattenytan, vilket kom att bli ovärderligt under Andra Världskriget och åren som följde.

Radiostationen representerar ett viktigt steg i utvecklingen av den moderna, trådlösa kommunikationen och upptogs därför 2004 på UNESCO:s världsarvslista. Platsen är ett levande kulturarv och består av den gamla radiostationsbyggnaden med en komplett och unik, ännu fungerande långvågssändare, samt den jättelika antennen med sina sex 127 m höga torn. Ett besökscentrum med café och butik bjuder på en vidunderlig utsikt över området och välkomnar besökare att upptäcka Grimeton Radiostation, som sedan 1924 skapat kontakter, världen över!

World Heritage Grimeton, Radiostationen 72 432 98 Grimeton Tel: 0340-674190
www.grimeton.org

Besökscentret invigdes 2005. Foto: Arne Persson

19 Båtsmanstorpet 152, "Hallmans" 🔒

1726 inrättades ett stående båtsmansrusthåll i Halland. Den förste båtsmannen rekryterades till Olofstorp samma år. Det bevarade båtsmanstorpet dyker första gången upp i kartmaterialet på en storskifteskarta 1846-48.

Foto: Arne Persson

Den siste båtsmannen

Anders Andreasson-Hallman bodde kvar i torpet till sin död 1906. Den röda torpstugan innehåller både en liten bostad med kök och kammare och ladugård för två kor.

Eldstaden med bakugn var enda värmekällan, vid sidan av ungdjur och höns som också fick bidra med värme.

20 Grunnarp 3:12 🔒 i

Gården Grunnarp i mellersta Halland representerar landsbygds-miljö från 1800-talets mitt, där framför allt boningshuset och trädgården är sevärd. Manhuset, ursprungligen en högloftsstuga, har i ett tidigt skede byggts om till en typisk hallandslänga. Från början var gården fyrlängad och kringbyggd på traditionellt vis. Uthusen revs vid sekelskiftet 1900 och en ny ladugård byggdes ett hundratal meter norrut.

Allmogeträdgården bakom husets sydfasad är funktionellt uppdelad med vackra stenmurar. Platsen för bihaven kan ännu anas längst bort. Närmare huset ligger fruktträdgården med Cox Orange- och Belle de Boskoop-äpplen, körsbär och bigarråer. Men här står också växter som var blott till lust: pioner och syrener.

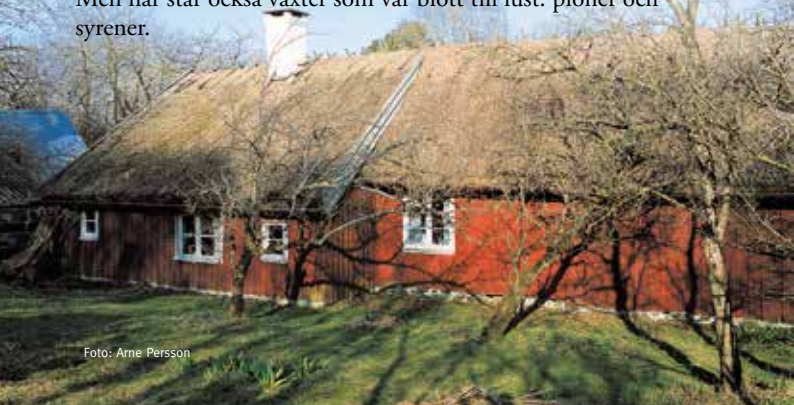

Foto: Arne Persson

Långanskogen

Torpet Långanskogen i Åstad är ca 200 år. Det kallas också Emmastugan efter Emma Henriksson, som bodde där till 1978. Före sin död 1981 överlät hon Långanskogen – sitt barndomshem – med lösöre till Hembygdsföreningen. Byggnaden reparerades och blev senare förklarad som byggnadsminne. Som kopplade tågagnar står husets olika delar på rad: snickarbod, ladugård, kök,orstuga, kammare och svinhus. Emmas far Elias var en skicklig snickare och tillverkade allt från vagnshjul till trätofflor. Många verktyg gjorde han själv, de finns kvar i snickarboden.

Foto: Arne Persson

Besök bokas i förväg genom Hans-Olof Inghammar, telefon 0340-460 13
www.sibbarpdagsas.se

Häga reds gård

Frälsehemmanet Häga red ingick 1652 i Drottning Kristinas donation till den holländske köpmannen Adrian Tripp. Enligt brandförsäkringshandlingarna uppfördes den nuvarande mangårdsbyggnadens bottenvåning 1816 av furu- och grantimmer. Manbyggnaden byggdes på med en andra våning 1851. Till den mycket välbevarade och ålderdomliga gårdsanläggningen hör även bl a två stenmurade flyglar från 1816 och en spannmålsbod från 1817.

abäck

Järnmölle

Järnvirke

Hägared

Borrås

Björkäng

Sik

Sotared

Lastad

Morup

Långås

Lynga

Hässlås

Stranninge

Munka-
gård

Lindhult

Bölse

Glommen

Ramsjö-
holm

Morups tänge

25

Stafsinge

26

Olofsbo

Skogstorp

Falkenberg

24

Skrea strand

Ring

FALKENBERG

- 23. Borgen Hällerrup
- 24. Tullbron i Falkenberg
- 25. Olofsbo hembygdsgård,
"Staffens"
- 26. Falkenbergs stadshus

Hällerups corps-de-logis är en typisk svensk 1700-talsherrgård, där timmerstommen dolts för att byggnaden ska likna ett stenhus. I källaren finns

tegelvalv efter en äldre byggnad, troligen från 1500-talet. Under 1900-talet såldes jordbruksdelen av, och fastigheten genomgick växlande öden under olika ägare. Huvudbyggnaden renoverades grundligt 1993-94 genom den s.k. Hallandsmodellen.

Nu står Hällerup åter som ett stabilt byggnadsminne med sin långa och spännande historia.

Tullbron i Falkenberg står sedan 1760 stadigt på fem valv mitt i Ätrans sista fors. Bron ritades av slottsarkitekten och överintendenten i Stockholm, Carl Cronstedt. Bygget genomfördes på bara fyra år under ledning av murarmästaren Friedrich August Rex. Arbetskraft var soldater från Älvsborgs regemente och olika hantverksspecialister.

I sin dagbok beskriver Rex tekniken bakom det imponerande bygget. Bl.a. hur åbotten torrlades så att bropelarna kunde muras upp på fast berggrund. Pelarna smalnar av upp- och nedströms så att isblock och virvelbildning inte skadar konstruktionen. En del material till bygget togs behändigt från den närbelägna slottsruinen Falkenbergs hus.

Passagen över Ätran var inte gratis, först 1914 slopades tullen som bidrog till bronns underhåll. Den ökande vägtrafiken efter Andra världskriget aktualiserade en breddning av Tullbron; 1952 utfärdade regeringen förbud mot att bredda bron, och 1984 förklarade länsstyrelsen bron för byggnadsminne. Efter grundlig, antikvariskt restaurering 1994 är Tullbron idag i samma goda skick, som när murarmästare Rex lagt sista stenen 1760.

www.falkenberg.se

i Olofsbo hembygdsgård, "Staffens"

25

Foto: Arne Persson

Olofsbo hembygdsgård ligger som en trygg ö i åkerhavet norr om Falkenberg. Fyra rödmålade trälängor under branta halmtak. Gröna lövträd lär för havsvindarna, och däröver den oändliga himlen. Helt kringbyggda gårdar var vanliga i mellersta Halland för 150 år sedan, idag återstår en handfull.

Gården kallas "Staffens" efter brukaren Staffan Jönsson (1761-1833) och flyttades hit från byn Olofsbo vid laga skiftet 1838. Staffens är en gammal släktgård och var i samma släkts ägo i sex generationer. Sedan 1963 förvaltas den av en stiftelse och visas för allmänheten. Här kan man se hur en välbärgad bondfamilj bodde under 1800-talets senare hälft. Man får besöka ekonomiutrymmena och trädgården. En gammal drängkammare nära arbetsplatsen i stall och lagård har rekonstruerats.

Olofsbo hembygdsgård, Staffens Olofsbo 110 311 91 Falkenberg
Bertil Bengtsson tel 0709 392455 Rolf Johansson tel 0702 155107
www.staffens.se

Foto: Arne Persson

”Kuben” på Stadshuset i Falkenberg. Foto: Hans Bergfast

Falkenbergs Stadshus med Rådhuset, Rådhusorget och det s k Rörbeckska huset har 2006 förklarats som byggnadsminne, eftersom de tillsammans uppfyller kravet enligt Kulturminneslagen som ”synnerligen märkligt genom sitt kulturhistoriska värde”.

Genom medel från stiftelsen Oscar Rörbecks donationsfond kunde staden efter en planeringsprocess från 1943 till 1960 inviga den nya förvaltningsbyggnaden, ritad av Lennart Tham, som vann arkitekttävlingen. Nu har byggnaden fått ytterligare en bekräftelse på den höga kvaliteten. Omdömena har annars genom åren skiftat från ”ett fyrkantigt arkitektoniskt misstag” till ”demokrati, funktion och arkitektur i skön kombination”.

Idémässigt präglas byggnadskomplexet av tidsandan med visionen om det goda demokratiska samhället och den engagerade, bildade medborgaren. Därför är det naturligt att det ursprungligen innehöll lokaler för stadsbibliotek, utställningar, bildningsverksamhet och restaurang. Liksom flera övriga stadshus från 1900-talet, inte minst Stockholms stadshus, är det byggt med ambitionen att bli stadens förnämsta hus med ett symbolvärde för ett demokratiskt samhällsskick.

www.falkenberg.se

Trapphus på
andra våningen.
Foto: Åsa Hallén, White
Arkitekter, Göteborg

27

28

31

30

HALMSTAD

- 27. Mostorps gård
- 28. Särdals kvarn
- 29. Wapnö slott
- 30. Tylöns fyrplats
- 31. Bruno Mathssons sommarhus
- 32. Broktorpsgården
- 33. Kirsten Munks hus
- 34. fd Televerket i Halmstad
- 35. Halmstads slott
- 36. Norreport
- 37. Biografen Röda kvarn

27 Mostorps gård 🏠 ⓘ

Mostorps stora lantegendom – idag Mostorps gård – skapades av Ludvig von Segebaden (1823-99) genom sammanläggning av fyra gårdar i Mostorps by.

Slottet uppfördes 1878-80 efter ritningar av den danske arkitekten och formgivaren Thorvald Bindesböll (1846-1908) i en fritt tolkad fransk medeltidsstil med nygotiska inslag. Trädgården är inspirerad av engelska parkideal och har kulturhistoriskt intresse med en liten fornminnespark, stenpartier, grottor och fontäner.

På Mostorps Gård bedrivs naturnära uppfödning på djurens villkor. Nötkreatur, får och bisonoxar betar fritt på stora arealer, utan konstgödsel eller besprutningsmedel. På vintern går nötkreaturen på lösdrift i rymliga stallar och fodras med ekologiskt foder.

All slakt sker i gårdsslakteriet

Djuren går från sin trygga miljö den korta vägen till slakteriet, vilket minskar stress, och ger ett bättre kött. Efter slakt hängmöras kropparna på gammaldags vis tills köttet är riktigt mörkt och fint.

Gårdens charkuteri tillverkar såväl traditionella svenska charkvaror som läckra köttprodukter med sydeuropeisk matkultur som inspirationskälla. Produktionen är småskalig, hantverksmässig och inriktad på högsta kvalitet.

Besökare är alltid välkomna till gården. Man kan titta runt på egen hand eller följa med på vår uppskattade bisonsafari i prärievagn runt hela gården. På vägen berättas om alla verksamheter på Mostorp och man får höra om slottets historia. Bisonsafari kan förbokas för grupper under den varma delen av året, under sommarsäsong ordnas turer för allmänheten.

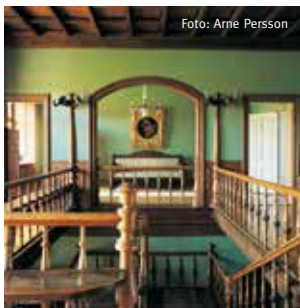

Foto: Arne Persson

Foto: Arne Persson

Ann-Helen och Peter von Braun har slottet som privatbostad

Mostorps Gårdsbutik är välbesökt och öppen året runt. Där erbjuds riktigt fint kött av nöt, gris och lamm, gårdens egna charkprodukter samt många goda tillbehör från när och fjärran.

Mostorps gård 107, 305 77 Getinge
Gårdsbutiken 035-54252. Peter von Braun 0705-42 52 92
peter@mostorpsgard.se www.mostorpsgard.se

Foto: Arne Persson

Särdals kvarn från 1890 är en s.k. holländarkvarn, dvs med vridbar hätta som följer vinden. I byggnadsminnet ingår också den med kvarnen sammanbyggda, faluröda mjölnarbostaden/magasinet med sitt ovanliga, välvda tak. Invändigt är det mesta av maskineriet bevarat, nästan helt byggt i trä. Med sina sex våningar är kvarnen i Särdal en av Nordens största. Visningar sommartid, övrig tid e.ö.

I den faluröda kvarnbutiken handlar du Hafis omtyckta sylter, safter och geléer samt många andra delikatesser från utvalda halländska livsmedelsproducenter. Mycket är kravmärkt och endast det bästa är gott nog.

Ett tips är någon av våra färdiga presentlådor t.ex. ”Hallandslådan”. Eller komponera själv en låda eller korg med just dina favoriter ur vårt sortiment! Den gamla mjölnarbostaden rymmer en bod med handplockade ting.

Här är det lätt att finna en present eller ett minne att köpa med sig hem. Välkommen in!

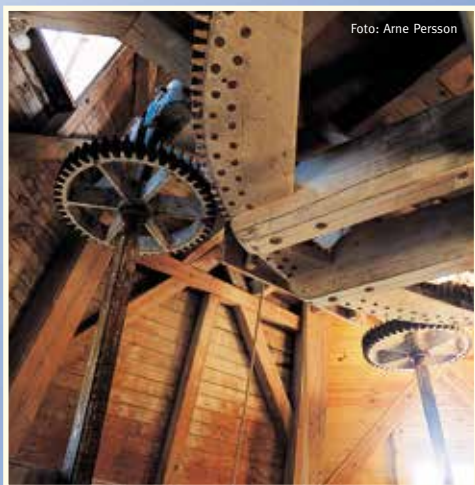
Särdals Kvarn
Anna Bjurklint/Mona Bergman
305 70 Haverdal. Tel: 035-52029
www.sardalskvarn.se

Foto: Arne Persson

Marcus Bjurklint, Särdals kvarn:
Vårt mål är att skapa en långsiktigt lönsam verksamhet med kvarnens unika kvaliteter som drivkraft.

Wapnö slott uppfördes vid mitten av 1700-talet på platsen för en äldre byggnad som eldhärjats 1733. Det ligger på den gamla borgholmen och man ser resterna av en, nu torrlagd, våtgrav. En stenbro leder

fram till huvudentrén. På trädgårdssidan skyddades anläggningen av en liten sjö, senare ombyggd till en dekorativ damm. Slottets yttre är i allt väsentligt oförändrat.

Wapnö gods omnämns redan på 1300-talet och är idag, under namnet ”Wapnö”, ett av Sveriges största jordbruk. Lantbruksrörelsen kompletteras av en rad aktiviteter, bl.a. julmarknad, mässor, konferens- och restaurangverksamhet.

www.wapno.se

30 Tylöns fyrplats

Tylöns fyr är av den kände fyringenjören Gustav von Heidenstams konstruktion, drygt 13 meter hög och klädd med rödmålad plåt. Den tändes första gången 1870 och släcktes för gott 1968 då en fjärrmanövrerad kassunfyr stod klar på Tylö grund. Därefter har den fungerat som sjömärke, även om Tylön hade sjömärken långt innan dess. På öns högsta punkt ligger fyra bronsåldersrösen, byggda för att synas från havet.

1968 drogs också bemanningen in och boningshuset blev sommarstuga. På senare år har huset stått helt tomt. Fyren har målats om i sin ursprungliga röda kulör.

Tylöns hedmarker och strandängar gynnar fågellivet. Ön är Natura 2000-område och tillsammans med omgivande vatten också naturreservat och fågelskyddsområde. Landstigningsförbud 1 april – 15 juli på huvuddelen av ön.

Kontakt: Linda Larsson Statens fastighetsverk +46 70 286 76 42
www.sfv.se

Bruno Mathssons sommarhus byggdes 1960 på en havsnära tomt utanför Halmstad och är ett i Sverige unikt exempel på en radikal och konsekvent genomförd modernism. Glasytor från golv till tak i förening med den speciella planlösningen upphäver gränserna mellan ute och inne. Den bärande konstruktionen är järnstolpar, fasaderna är av glas- och plast samt tunna träpaneler. Taket består av ljusgenomsläpplig och välvd korrugerad plast som är fastspänd i plåtrännor.

Planen är L-formad och i mitten finns en stor solgård omgiven av en loggia. Vardagsrummet och solgården är sammankopplade genom skjutbara väggpartier. Bruno Mathssons egendesignade möbler står kvar, fast inredning och huset i övrigt är till stora delar intakt sedan byggnadstiden.

Brokatorpsgården är ett av Halmstads äldsta hus, sannolikt uppfört på tidigt 1700-tal. Namnet syftar på den medeltida föregångaren till Halmstad som hette Brookthorp. Kvarteret har samma namn vilket talar för att den medeltida staden kan ha legat här.

Brokatorpsgården har renoverats och förändrats åtskilligt under årens lopp; nästan hela den inredning vi ser idag är från 1948 års stora renovering. Men atmosfären är bevarad och Brokatorpsgården förblir en kulturmiljö, som med sin historia och stämning för oss till en annan tid.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Kulturmiljö Halland är en del av Stiftelsen Hallands läns museer och arbetar med alla slags halländska kulturmiljöer, från forntida gravfält till modern bebyggelse. Platser och byggnader från förr är en tillgång för dagens människor. De berättar om vår historia, erbjuder rum att bo och arbeta i – de berikar tillvaron!

Kulturmiljö Halland ger bl.a. råd och stöd i byggnadsvårdsfrågor. Ett underlag i arbetet är inventeringen av länets kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse, totalt 10 000 byggnader.

www.kulturmiljohalland.se/
bebyggelseinventering

Stiftelsen Hallands läns museer äger själv två byggnadsminnen: Brokatorpsgården och Kirsten Munks hus där Kulturmiljö Halland har sitt kontor. Att ha möjlighet att utföra sitt dagliga arbete i ett byggnadsminne är en stor förmån och den vackra miljön får ofta besökare att utbrista "oj vad fint här är!"

www.kulturmiljohalland.se Tel 035-19 26 00

Kirsten Munks hus

Kirsten Munks hus har faktiskt ingenting att göra med adelsdamen Kirsten Munk, lagvigd "bihustru" till Christian 4 och mor till ett dussin äkta – men arvlösa – barn med kungen. Byggherren var borgmästaren i Halmstad, Albrekt Pedersen Mackum. Huset uppfördes strax efter stadsbranden 1619 av importerat holländskt tegel och är det enda i Sverige i sitt slag från den tiden. Kanske har den iögonfallande fasaden gett näring åt fantasierna om Kirsten Munk, ingen vet.

Huset vilar på en källare med kryssvalv av tegel, möjligen en rest av ett äldre, nedbrunnet hus. En utsökt vacker gustaviansk kakelugn med blå dekor på vit botten finns i Kulturmiljö Hallands kontor på andra våningen. Lokalerna här har under 1900-talet hyst pensionat, skattekontor, advokatkontor och reklamfirma.

34 fd Televerket i Halmstad

Foto: Arne Persson

Gamla telegrafen vid Lilla Torg i Halmstad uppfördes 1923-25 på uppdrag av Kungliga Telegrafstyrelsen efter ritningar av arkitekten Aron Johansson, mest känd för Riksdagshuset från 1906. Byggnaden i Halmstad är signerad "Aron J:n" på tornets sockel. Exteriören har rötter i äldre nationell arkitektur: karolinskt palats och medeltida försvarstorn. Interiören präglas av hög hantverkskvalitet och fina material.

På grund av ny teknik

övergavs de gamla telestationsbyggnaderna i Sverige en efter en, så även i Halmstad. En av de nya hyresgästerna är Sveriges Radio Halland, som på sitt sätt fortsätter den eterbaserade verksamheten.

35 Halmstads slott

Halmstads slott byggdes 1605-18 som "övernattningsbostad" åt danakungen Christian 4. Slottsbygget fullbordade upprustningen av fästningsverken runt Halmstad, som pågått sedan sekelskiftet 1600 under ledning av flamländaren Hans van Steenwinckel d.ä. Efter Sveriges erövring av skånelandskapen blev slottet landshövdingens residens – och har så förblivit.

Trots åtskilliga ombyggnader under seklernas lopp för en rad olika ändamål syns den ursprungliga arkitekturen: nederländsk renässans i den dansk-skånska variant som kallas Christian 4-stil. Typiska drag är det högsnala tornet med sin sirliga, spåntäckta huv och de varmröda fasaderna.

Den kringbyggda borggården

används för utomhuskonserter, friluftsteater, julmarknader etc.

www.sfv.se

www.lansstyrelsen.se/halland

Foto: Jonas Gerdle

Norre Port

36

Norre Port är den enda återstående av Halmstads fyra stadsportar, uppförd i början av 1600-talet. På 1870-talet hotade rivning som dock avväjdes genom beslut av landshövding Oscar Alströmer. 1867 års Kungl. Förordning angående forntida minnesmärkens fredande och bevarande fastslog att Norre Port såsom ”både i historiskt och arkitektoniskt afseende märkvärdig bör i oförändradt skick åt efterwerlden bewaras”.

1887 uppläts Norre Port till Hallands Museiförening och byggdes om till museilokal. Museet flyttade ut ur porten 1933 till det nybyggda museet. Under 1970-talets första hälft gjordes en grundlig restaurering av porten,

då 1800-talets tillägg och förändringar togs bort. Syftet var att återskapa portens ursprungliga utseende och takresning.

www.halmstad.se

Det starkt befästa Halmstad på en teckning från 1693. Till vänster syns slottet väl skyddat bakom en befäst vall mot Nissan. I mitten Österskans och till höger syns Norreport.

37 Biografen Röda kvarn

1998 kom Röda kvarn på frimärke.

Röda Kvarn i Halmstad minner om det glada och biogalna 1920-talet då filmbolagen konkurrerade med påkostade sk biografteatrar. Röda kvarn invigdes 1926 och är ritad i nyklassicistisk stil åt Svensk Filmindustri (SF) av halmstad-arkitekten August Svensson.

Med sina joniska kolonner av sten liknar fasaden ett grekiskt tempel. Den övre foajéns rika dekor är väl bibehållen, bl.a. två målningar av Edward Högardh med motiv ur antik mytologi. Den eleganta salongen rymde, med balkong, hela 500 platser!

Efter om- och tillbyggnad av interiören innehåller Röda Kvarn fem salonger. Stora salongen är i originalskick, fränsett att stolarna är färre men bekvämare. Oavsett vilken film – eller salong – man väljer är ett besök på Röda Kvarn en kulturhistorisk upplevelse.

Biograf Röda Kvarn, Bankgatan 3 i Halmstad.

e-post: info@svenskabio.se eller Tel: 08-765 2610

Foto: Arne Persson

DE BÄSTA FILMerna
SER DU PÅ BIO!

**VÄLKOMMEN TILL
BIOGRAF RÖDA KVARN
I HALMSTAD.**

BOKA BILJETTER PÅ [SF.SE](https://sf.se)

38

HYLTE

38. Rydöbruks missionshus

39. Slätteryds byskola

40. Brunnsbacka sågvarn

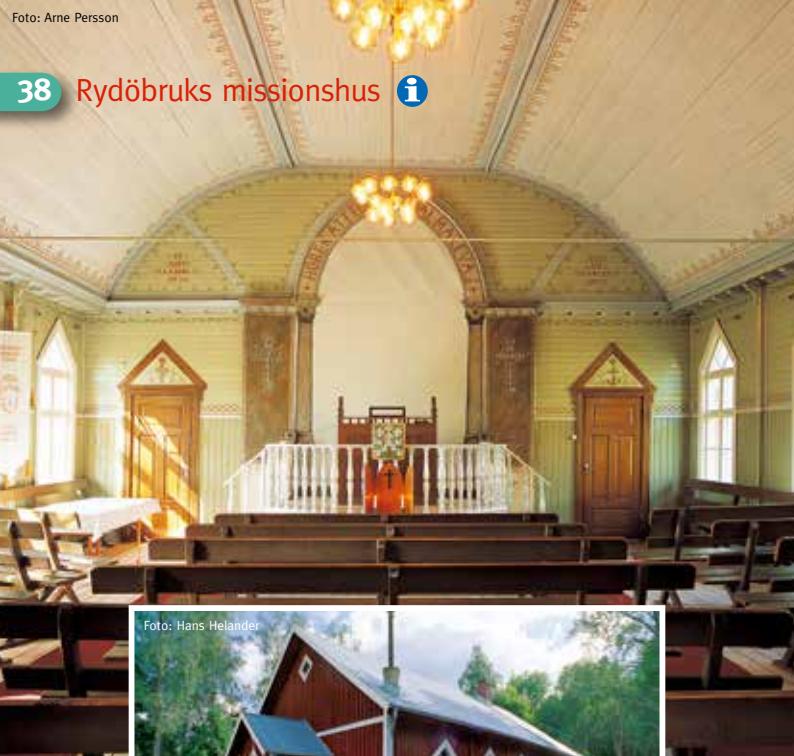

Foto: Hans Helander

Rydöbruks missionshus byggdes 1900

och liknar mer en liten småskola än en kyrklig samlingslokal. Kyrksalen präglas dock av from enkelhet där Ordet – predikan – står i centrum: HÖREN, ATT EDER SJÄL MÅ LEVA står med stora bokstäver på väggen bakom podiet. Väggar och tak är klädda med pärlspontpanel i ljusa färger; dagsljuset genom de höga fönstren förstärks och fyller kyrksalen med ett andäktigt skimmer. Numera är den enda aktiviteten i missionshuset en årlig sommargudstjänst, som i god tradition avslutas med kaffe på kyrkbacken.

Missionshuset ägs av Södra Nissadalens Missionsförsamling.

www.nissadalen.missionskyrkan.se

56°57'36"N 13°8'4"Ö / 56.96000°N 13.13444°Ö / 56.96000; 13.13444

Slätteryds byskola

Slätteryds byskola uppfördes 1913 som ett av sex likadana skolhus runt om i den vidsträckta Unnaryds socken. Skolorna uppfördes efter samma ritningar: Skolsal med kapprum och ingång för barnen. Lärarinnestuga med vardagsrum och kök, tambur och kökskivist samt ett rum på andra våningen.

Skolan lades ner 1954 när Centralskolan i Unnaryd togs i bruk. Bostadsdelen hyrdes ut, men skolsalen står orörd precis som när eleverna slutade. Hylte kommun överlämnade 1992 skolan till Södra Unnaryd-Jälluntofta Fornminnes- och Hembygdsförening. Den gamla byskolan är numera populärt museum.

<http://www.unnaryd.com/foreningar.php>

Brunnsbacka sågkvarn

Brunnsbacka Sågkvarn är en vattendriven kvarn med ramsåg och stickhyvel. Sågningen upphörde på 1930-talet, kvarnen något senare men stickhyveln användes så sent som 1951. Kvarnplatsen vid Brunnsbackaån finns belagd sedan 1600-talet, den nuvarande anläggningen innehåller delar från 1700-talet. Efter omfattande restaureringar är den åter i fungerande skick. En gång om året, på Brunnsbackadagen, släpps vattnet på – då maler kvarnen, hyvlar och sågar ”som sedan urminnes tider”.

Sågkvarnen sköts i samråd mellan markägarna, Länsstyrelsen och Brunnsbackastiftelsen.

<http://www.unnaryd.com/foreningar.php>

117

Eldsberga

Öringe

Påarp

Laxvik

Gullbranna

St. Fladje

Andersfält

Tönnersa

Genevad

Elestorp

Vein

Veinge

Tjärby

Daggarp

Tjärby

Årnab

Restad

Köpinge

Laholm

L. Tjärby

44

Mellbystrand

24

Mellby

45

Nyby

Ala

Ysby

Kövlinge

Klägstorp

Sommarbo

eslövs-
strand

Vallberga

Edenberga

Rännes-
löv

Skottorp

Värestorp

Eskilstorp

Skottorp

Axelvold

Östra
Karup

St. Menlösa

115

46

Hasslöv

Torp

Kärr

Våxtorp

Lya

res.

Bränne-
slätt

Hulrugered

Börke-
red

Vindrap

Yllevad

Hunnes-
torp

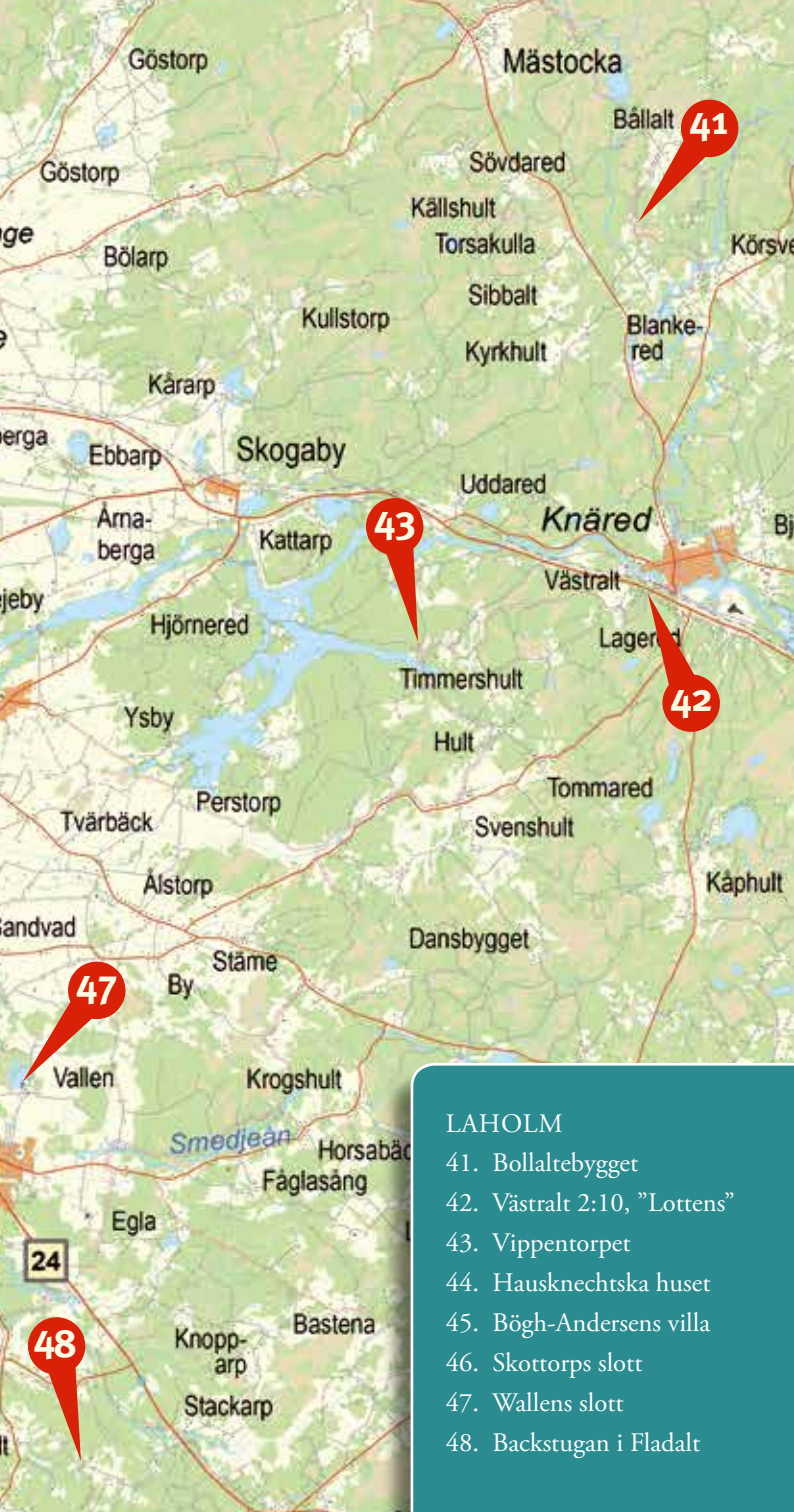
Brammarp

Håle-

Fladal

Koarp

Simon-
torp

LAHOLM

- 41. Bollaltebygget
- 42. Västtralt 2:10, "Lottens"
- 43. Vippentorpet
- 44. Hausknechtska huset
- 45. Bögh-Andersens villa
- 46. Skottorps slott
- 47. Wallens slott
- 48. Backstugan i Fladalt

Bollaltebygget

Den kringbyggda gården Bollaltebygget har ursprung i 1600-talet. Manbyggnaden är en ryggåsstuga, som flyttades hit från grannbyn Jonsnahult, när hembygdsföreningen köpte gården 1935. Med "Jonsnahultsstugan" följde vackra allmogebonader, ofta med bibliska motiv, som tillsammans med hängkläden sätts upp varje år för att visa hur en stuga såg ut, när den "var dragen" till fest och högtider.

Foto: Arne Persson

På gården finns också många gamla redskap och bohag – med lite fantasi kan man höra det förgångna mumla mellan väderbitna väggar och från nötta golvbräder. Bollaltebygget byggnadsminnesförklarades 1980, och sedan 2010 är husen, hultet och heden ett halländskt kulturresevat. En vandringsled löper upp över ljungheden. Den bränns av och betas varje år för att hållas i hävd. I ån Blankan nära Bollaltebygget ligger en skvaltkvarn, som satts i stånd för att visa hur bondfamiljerna i gamla tider malde sin säd.

Sommartid är gården öppen för guidade visningar, och här ordnas vis- och berättarkvällar. Ägare är Knäreds Forskarring och Hembygdsförening, som genom stöd från och samarbete med Länsstyrelsen håller markerna öppna och gården i gott skick.

Kontaktpersoner: Roland Andreasson, tel 035/103275,
Bruno Andreasson 0430/51025, Rolf Åkesson 0430/50547 eller 070-69 70 547.
E.post: info@knaedersforskarring.se Hemsida www.knaedersforskarring.se
Koordinater: 56°32'59.7"N 13°18'18.5"E / 56.549927, 13.314571

Foto: Arne Persson

Matsalen på Lottens. Foto: Hans Bergfast

i Västralt 2:10, "Lottens"

42

År 1909 byggde August Johansson i Knäred ett hus i Västralt åt sin familj, och snickrade också en del av möblemanget. Hans hantverksskicklighet togs i anspråk av Föreningen

Svensk hemslöjd för kursverksamhet i stora delar av landet. Gården har fått sitt namn efter hustrun Lotten. Döttrarna Ebba och Margareta donerade år 2000 byggnader och inventarier till Knäreds Forskarring och Hembygdsförening. Byggnadsminne 2007.

Lottens ger en levande bild av hus och hem i början av förra seklet, när självhushållningen ännu hade stor betydelse. I ett av uthusen har den gamla ugnen satts i stånd, och där ställs det ofta till med storbak. I samband med arrangemang vid gården ordnas guidade visningar.

Kontaktperson: Rolf Åkesson 0430/50547 eller 070-69 70 547
E.post: info@knaredsforskarring.se Hemsida www.knaredsforskarring.se
Koordinater: 56°30'55"N, 13°18'38.Ö /33V3960376264675

Vippentorpet

Vippentorpet i skogsbygden mellan Knäred och Ysby, är ett s k sydgötiskt hus: en ryggåsstuga kantad av två häbbare (härbren) och uppfört ca 1778. Den flätade risgaveln är unik i Halland. Ursprungligen låg här en trelängad gård, omgiven av lammhage, källand, åker, betesmark, brunn, jordkällare, bihave och annat som krävdes för forna tiders självhushållning. De två uthuslängorna revs i början av 1900-talet, men grundstenarna syns ännu. På gårdstomten finns idag bihaven, brunnen och jordkällaren.

I omgivningen står stengärden som förr avgränsade betes- och odlingsytorna. Efter 1910 har Vippentorpet varit obebott men det stannade i släktens ägo till 1939. Då styckades tomten av och August Ysenius – upptecknare av halländsk folkmusik och förärad utmärkelsen riksspelman – skänkte sitt barndomshem till Södra Hallands Hembygdsförening. Sedan 1996 är Ysby Hembygdsförening ägare och förvaltare av Vippentorpet. Skylt finns.

www.hembygd.se/ysby/vippentorpet/

56.504055038 13.238911628

Foto: Jonas Gerdle

Hausknechtska huset

Uppfördes 1799 efter ritningar av stadsfältskären Johannes Emanuel Hausknecht (1751-1799), som ritade fyra likartade byggnader i Laholm. I dag återstår endast Rådhuset i kraftigt ombyggt skick samt det Hausknechtska huset, som för några år sedan genomgått en genomgripande kulturhistorisk restaurering. I butiken på bottenplanet kan man se t.ex. väggar med återställt dekormåleri.

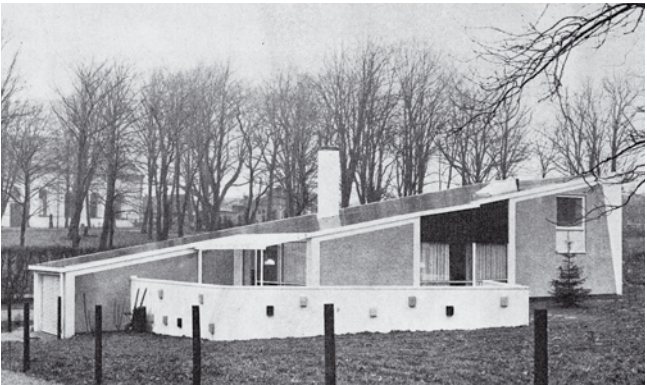
Foto: Jonas Gerdle

Huset består av två våningar i korsvirke med tegelfyllningar. Mot söder har en tillbyggnad gjorts 1820-1830. Under den finns en källare med tegelvalv. Stomme och rumsindelning är oförändrad. Den fasta inredningen är delvis bevarad. De kulturhistoriska värdena förstärks av att huset varit en del i en gammal handelsgård. Byggnaden ägs av Länsförsäkringar Halland.

Bögh-Andersens villa

År 1956 lät stadsarkitekten Svend Bögh-Andersen och hans hustru Hanne uppföra en villa strax intill stadens medeltida kyrka. Villan fick snart det inofficiella namnet "Skidbacken" på grund av det långa, sluttande takfallet. Villan är en ovanligt gedigen och mycket välbevarad representant för 1950-talets arkitektur med ett stort antal unika detaljer, bland annat en öppen spis med fast bänk- och skåpsinredning.

Sedan 2005 ägs Skottorps slott av Ingmarie och Thomas Müller-Uri. På slottet kan de arrangera bröllop, fester och konferenser. Där finns restaurang och ett slottscafé, och om somrarna är slottet ett populärt utflyktsmål. Idag finns också ett modernt gårdsmejeri inrymt i det gamla vackra stenstallet. Där tillverkas det högklassig ost med gamla anor från trakten.

Skottorps slott vid foten av Hallandsåsen anses vara ett av det bäst bevarade empireslotten i Sverige. Slottet byggdes på 1670-talet av Frans Joel Örnstedt efter ritningar av Nicodemus Tessin d.ä.

6 maj 1680 ägde ett kungabröllop rum på slottet då Karl XI gifte sig med den danska prinsessan Ulrika Eleonora. Att Karl XI gifte sig på Skottorps slott var mest av politiska skäl och lite av en slump.

Men tack vare den kungliga vigseln är slottet för evigt inskrivet i historieböckerna som en liten, men viktig, del av svensk historia, då Sverige var en stormakt som förde krig på olika håll i Europa.

På 1700-talet bytte slottet ägare flera gånger. Jordbruket och ägorna utvecklades men själva slottsbyggnaden förföll. I början av 1800-talet köptes slottet av handelsmannen Peter Möller som restaurerade det till empirestil. Peter Möller drev jordbruket framgångsrikt och blev adlad för sina insatser för jordbruket i trakten.

www.skottorpsslott.se

Slottet ligger på en holme i Storsjön norr om Våxtorp. Det har tidigare varit skilt från land genom en våtgrav. Slottet har gamla anor, redan på 1300-talet lät riddaren Peder Laxmand uppföra ett hus här. År 1800 brann det medeltida slottet.

Det nya, nuvarande slottet uppfördes i empiristil och innehåller ett 40-tal rum med intressanta inredningsdetaljer, t.ex. kakelugnar från 1700-talet. Lantbruksdelen såldes 1939 och Wallen är därefter uteslutande privatbostad. Nuvarande ägarpar har sedan tillträdet 1993 restaurerat byggnaderna och parkmiljön runt slottet.

Foto: Arne Persson

Foto: Arne Persson

på Hallandsås representerar en bostadstyp som förr var vanlig i Sydsverige. I Våxtorps socken, där Fladalt ligger, fanns i slutet av 1800-talet hela 39 backstugor. Förutom att vara obekväma var de ofta också socialt belastade. I takt med samhällets förändring har backstugorna övergivits och ofta rivits. Fladaltstugan är troligen byggd vid mitten av 1800-talet. Golvet består av flata stenhällar – man kan föreställa sig den fuktiga kylan under den långa, mörka vintern, när det svaga ljuset silade in genom de få och små fönstren.

Från Våxtorp mot Rössjöholm, efter ca 5 km tag vänster mot Fladalt ca 2 km.

Byggnadsminnet är privat och får ses på håll eller från platsen för befintlig informationskylt.

Servering

Butik

Informationsskylt, vissa är anpassade med punktskrift och placerade så att rullstolsburna kan ta sig fram och läsa.

FÖRENINGEN
BYGGNADSMINNEN
I HALLANDS LÄN

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Region Halland

© 2014 Föreningen Byggnadsminnen i Hallands län www.hallands.byggnadsminnen.se
I samarbete med Länsstyrelsen Hallands län och Region Halland

Projektledare: Mats Folkesson, Kulturmiljömedia

Grafisk form och bildbehandling: Tecknargården/Willy Lindström

Text och produktionsledning: Hans Helander

Foto där inget annat anges: Länsstyrelsen Hallands län

Tryckt i 25 000 ex hos ÅkessonBerg i september 2014.

Kartor: © Lantmäteriet Dnr: R50338712_140001

ISBN 978-91-637-6779-1

Omslag: Dramatiserad visning på Varbergs fästning.

Foto: Charlotta Sandelin, Hallands kulturhistoriska museum

En utflyktsguide till våra halländska byggnadsminnen

Hallands byggnadsminnen speglar länets
mångfaldiga och skiftande kulturarv.
Bortåt femtio byggnader och miljöer från olika
tidsperioder, från skilda sociala och ekonomiska
grupper. Varje byggnadsminne utgör en unik
del i den stora berättelsen om Hallands
förflutna, nutid och framtid.
Många är öppna för besök, fyllda av
aktiviteter och spännande verksamheter
– här finns något för alla åldrar,
intressen och smaker.

*Varmt välkommen
att ta del av Hallands
byggnadsminnen!*

FÖRENINGEN
BYGGNADSMINNEN
I HALLANDS LÄN

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Region Halland